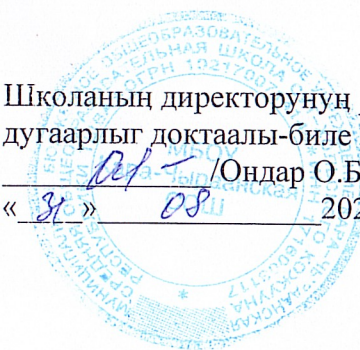

ШМК-ның хуралына көргөн
Протокол № 1
Монгуш /Монгуш С.О./
« 31 » 08 2024 ч.

Директорнун өөредилге талазы-биле
оралакчызы чөшпээрээн
Кар /Кара-оол Р.Ю./
« 31 » 08 2024 ч.

Школаның директорунун 100
дугаарлыг доктаалы-биле бадылаан
Ондар /Ондар О.Б./
« 31 » 08 2024 ч.

**«Төрээн (тыва) дыл» эртемнге кичээлден дашкаар өөредилге программаның
«Төрээн дылым – эртине-байлаам»
ажылчын программасы
8 класс**

Башкызы: Ооржак М.Х.

Кара-Чыраа – 2024г

**«Төрээн (тыва) дыл» эртеминге
кичээлден дашкаар өөрөдилге программазының
чижек тематиктиг планнаашкыны**

8 класс (34 шак)

Программаның кезээ	Тема	Шагы	Өөреникчинин ажил-чорудулгазы	Кичээлдин хевири	Өөрөдилгениң курлавырлары (парламал болгаш электроннуг хевирде)
Кирилде кичээл	Төрээн дылым – эртине-байлаам	1	Тыва дыл – чечен-мерген өгбелеривистиң салгалдан салгалче дамчыдып берген эртинеэзи, улустуң аас чогаалында, чечен чогаалдарда кадагалаттыңан деп медресеп, тыва чоннуң төөгүзүн, культуразын шинчилеп өөрениринге тыва дылдың чугулазын билип алыр	Кичээл-лекция	Өөрөдилге ному «Тыва дыл», 8 класс, Сөзүглелдер: www.tuvancorpus.ru
Синтаксис	Сөс каттыжышкынарның тургузуунуң аайы-биле модельдери	2	Сөс каттыжышкынының холбааларын аңгылап билир, чугула сөзүнүң аайы-биле бөлүктерин тодарадыр. Сөс каттыжышкынарның тургузуунуң аайы-биле модельдерин билир (д.а. + ч.а., с.а. + ч.а., ч.а. + ч.а., ч.а. + к.с., н. + к.с.) Сөзүглелден, домактардан сөс каттыжышкынарның ушта бижиир, өзек болгаш чагырткан сөзүн тодарадыр. Сөс каттыжышкынарның сайгарылгазын чорудар	Кичээл-быжыглаашкын Практиктиг кичээл	Өөрөдилге ному «Тыва дыл», 8 класс, Тыва дылдың практикунга мергежилгелер чыындызы. Н.Д.Сувандии. Кызыл: Тываның ном үндүрер чери, 2003 ч. – 160 а.

Синтаксис	<p>Домактарның тургузуунун аайы-биле бөлүктери</p> <p>Ийи чугула кезигүннүг домактарга катаптаашкын</p>	3	<p>Домактарның тургузуунун аайы-биле бөлүүн тодарадыр. Бөдүүн домактарны, ийи чугула кезигүннүг домактарны танып билир.</p> <p>Домактың чугула кезигүннерин, оларның кандыг чугаа кезектери-биле илереттингенин тодарадыр.</p> <p>Сөглекчиниң хевирлерин тодарадыр: кылыг сөстүг бөдүүн, кылыг сөстүг составтыг, ат сөстүг составтыг.</p> <p>Сөглекчиниң составында модальдыг сөстерниң домакка ужур-дузасын тайылбырлаар.</p> <p>Кол сөс биле сөглекчиниң аразынга бижик демдээн (тирени) салыр дүрүмнү билир.</p> <p>Делгеренгей эвес домактың синтаксистиг сайгарылгазын кылыр</p>	<p>Кичээл-быжыглаашкын</p> <p>Кичээл-катаптаашкын</p> <p>Практиктиг кичээл</p>	<p>Өөрөдилге ному «Тыва дыл», 8 класс,</p> <p>Тыва дылдың практикунга мергежилгелер чыындызы.</p> <p>Н.Д.Сувандии. Кызыл: Тываның ном үндүрер чери, 2003 ч. – 160 а.</p>
Синтаксис	Домакты ийиги черге кезигүннер-биле делгередири	3	<p>Домактың ийиги черге кезигүннерин тодарадып билир.</p> <p>Домактың ийиги черге кезигүннерин (дорт болгаш доора немелделер, тодарадылга болгаш капсырылга; үениң, туруштуң, кылдыныг аргазының, чылдагаанның болгаш сорулганың, хемчегниң байдалдарын) болгаш оларның кандыг чугаа кезектери-биле илереттингенин тодарадыр.</p> <p>Делгеренгей эвес домакты ийиги черге</p>	<p>Кичээл-быжыглаашкын</p> <p>Практиктиг кичээл</p>	<p>Өөрөдилге ному «Тыва дыл», 8 класс,</p> <p>Тыва дылдың практикунга мергежилгелер чыындызы.</p> <p>Н.Д.Сувандии. Кызыл: Тываның ном үндүрер чери, 2003 ч. – 160 а.</p>

			кежигүннер-биле делгередир. Делгеренгей домактың синтаксистиг сайгарылгазын кылыр		
Чугаа чорудулгазы. Чугаа культуразы	<i>Чогаадыкчы ажыл. Сөзүглел-биле ажыл</i>	1	Бердинген сөзүглелди номчуур, онаалгаларын күүседир. Бөдүүн домактарның синтаксистиг сайгарылгазын кылыр, чугаа кезектерин айтыр, бижик демдектерин салыр. Сөөлгү домактан сөс каттыжышкыннарын ушта бижиир, сайгарылгазын кылыр	Практиктиг кичээл	Сөзүглел
Синтаксис	Чаңгыс чугула кежигүннүг домактарның чугааның стильдериниң аайы-биле ажыглалы	3	Ийи чугула кежигүннүг домактардан чаңгыс чугула кежигүннүг домактарны ылгап билир. Сөзүглелден чаңгыс чугула кежигүннүг домактарны тывар, хевирлерин тодарадыр, чугааның стильдериниң аайы-биле оларның ажыглалын хайгаараар: сөглекчи хевирлиг (тодаргай арынның домак, тодаргай эвес арынның домак, арын чок) болгаш кол сөс хевирлиг (ат домаа) чаңгыс чугула кежигүннүг домактар. Сөзүглелге чаңгыс чугула кежигүннүг домактарның ужур-дузазын тодарадыр	Кичээл-быжыглаашкын Практиктиг кичээл	Өөредилге ному «Тыва дыл», 8 класс, Сөзүглелдер: www.tuvancorpus.ru Тыва дылдың практикунга мергежилгелер чыындызы. Н.Д.Сувандии. Кызыл: Тываның ном үндүрер чери, 2003 ч. – 160 а.
Синтаксис	Диалогта долу болгаш долу эвес домактар	2	Долу болгаш долу эвес домактарны ылгаар. Сөзүглелдерде оларның ажыглалын хайгаараар. Домак сөстөрни билир. Диалог тургузарынга долу болгаш долу эвес домактарны, домак сөстөрни	Кичээл-быжыглаашкын Практиктиг кичээл	Тыва дыл, 8 класс. Ниити өөредилге черлеринге өөредилге ному. Е. М. Куулар, Л.Х Ооржак, Т. Б.

			ажыглаар		Оюн, Ч. А. Сарыглар. – Кызыл, 2023. – 216 а. Мергежилгелер чындызы
Чугаа чорудулгазы. Чугаа культуразы	<i>Чогаадыкчы ажыл. Сөзүглел-биле ажыл</i>	1	Бердинген сөзүглел-биле ажылдаар. Ийи болгаш чаңгыс чугула кежигүңнүг бөдүүн домактарның синтаксистиг сайгарылгазын кылыр, чугаа кезектерин айтыр.	Практиктиг кичээл	Сөзүглел
Синтаксис	Чаңгыс аймак кежигүңнер-биле нарынчыттыг домактарга бижик демдектери	2	Сөзүглелден нарынчыттыг домактарны тывар. Чаңгыс аймак кежигүңнер-биле нарынчыттыг домактарны тодарадыр. Чаңгыс аймак кежигүңнерлиг домактарга бижик демдектерин шын бижиир болгаш үн аянын сагыр	Кичээл-быжыглаашкын Практиктиг кичээл	Тыва дыл, 8 класс. Ниити өөредилге черлеринге өөредилге ному. Е. М. Куулар, Л.Х. Ооржак, Т. Б. Оюн, Ч. А. Сарыглар. – Кызыл, 2023. – 216 а. Сөзүглелдер: www.tuvancorpus.ru Тыва дылдың практикунга мергежилгелер чындызы. Н.Д.Сувандии. Кызыл: Тываның ном үндүрер чери, 2003 ч. – 160 а.
Чугаа чорудулгазы. Чугаа культуразы	<i>Надя Рушева – мөңгө чырыткы</i>	2	Салым-чаяанныг аныяк чурукчу Надежда Рушеваның чуртталгазы болгаш чогаадыкчы ажыл-ижи-биле таныжар.	Кичээл-таныжылга/ Кичээл-экскурсия	Алдан-Маадыр аттыг национал музейже экскурсия

	<p><i>Чурук-биле ажыл:</i> <i>Надежда Рушеваның</i> <i>«Балет» темазынга</i> <i>чуруктары</i></p>		<p>Дыңнадыглар белеткээр.</p> <p>Башкының белеткээн айтырыгларынга даянып, чурукту топтап көөр, ооң дугайында чугааның планын тургузар, чурукка чогаадыг бижиир. Чаңгыс аймак кежигүннер-биле нарынчылтынган домактарны чогаадыгга ажыглаар</p>	<p>Чугаа сайзырадылгазының кичээли</p>	<p>Е. Т. Танова «Иениң салым-хуузу»</p> <p>Надежда Рушеваның «Балет» темазынга чуруктары</p> <p>«О жизни самой юной художницы» (lyarder.livejournal.com/s/39362html)</p>
Синтаксис	<p>Тускайлаашкынның домакка ужур-дузазы</p> <p>Нарынчылтынган домактың синтаксистиг сайгарылгазы</p>	4	<p>Тускайлаашкын деп чүл, ооң домакка ужур-дузазын катаптаар.</p> <p>Тускайлаан кежигүннер-биле (причастиелиг, деепричастиелиг, деңнелгелиг бөлүглелдер-биле; адалгалар, кирилде сөстөр, кирилде домактар-биле) нарынчылтынган домактарны аңгылаар. Оларны кандыг сорулга-биле ажыглаанын тодарадыр.</p> <p>Нарынчылтынган домактарга бижик демдектерин болгаш үн аянын сагыыр. Чечен чогаалга нарынчылтынган домактарның ужур-дузазын тайылбырлаар, чогаал сөзүглелдеринден тывар. Оларны аас болгаш бижимел чугаага ажыглаар</p>	<p>Кичээл-быжыглаашкын Практиктиг кичээл</p>	<p>Тыва дыл, 8 класс. Ниити өөредилге черлеринге өөредилге ному. Е. М. Куулар, Л.Х Ооржак, Т. Б. Оюн, Ч. А. Сарыглар. – Кызыл, 2023. – 216 а.</p> <p>Сөзүглелдер</p> <p>Тыва дылдың практикумунга мергежилгелер чыындызы. Н.Д.Сувандии. Кызыл: Тываның ном үндүрер чери, 2003 ч. – 160 а.</p>

	<i>Нарынчыттынган домактарга билиглер хыналдазы</i>	1	Тестиниң онаалгаларын күүседир	Тести-биле ажыл	
Чугаа чорудулгазы. Чугаа культуразы	Чугааның янзылары болгаш хевирлери	3	Чугааның янзыларын (тоожушкун, чурумал, угаап боданышкын) ылгаар. База чугааның хевирлерин (диалог, полилог, монолог) аңгылаар. Сөзүглелдерге даянып, чугааның янзыларын тургузар. Диалог, монолог, полилогтуң ажыглалын хаайгаараар, чугаазынга ажыглаар	Кичээл-быжыглаашкын Практиктиг кичээл	Тыва дыл, 8 класс. Ниити өөредилге черлеринге өөредилге ному. Е. М. Куулар, Л.Х Ооржак, Т. Б. Оюн, Ч. А. Сарыглар. – Кызыл, 2023. – 216 а. Сөзүглелдер: www.tuvancorpus.ru
	Сөс каттыжышкыны болгаш бөдүүн домактың хевирлеринге түңнел катаптаашкын	2	Өөрөнгөн темаларын катаптаар, янзы- бүрү ажылдың хевирлерин кылыр (ном- биле ажыл, сөзүглел-биле ажыл, аянныг номчулга, бот ажыл)	Кичээл-катаптаашкын Практиктиг кичээл	Тыва дыл, 8 класс. Ниити өөредилге черлеринге өөредилге ному. Е. М. Куулар, Л.Х Ооржак, Т. Б. Оюн, Ч. А. Сарыглар. – Кызыл, 2023. – 216 а. Сөзүглелдер
	<i>Чыл дургузунда өөрөнгөн темаларынга олимпиада</i>	2	Олимпиаданың онаалгаларын күүседир, чыл дургузунда өөрөнгөн темаларынга билиин хынаар	Хыналда кичээл	Олимпиданың онаалгазын уругларның билииниң деңнелиниң аайы-биле башкы боду тургузуп алыр

	<i>Ажылдарның сайгарылгазы, частырыглар-биле ажыл</i>	1	Олимпиада ажылдарының сайгарылгазы, частырыглар-биле ажылдаар, дүрүмнерни катаптаар		
	<i>Түннел кичээл</i>	1	8-ки класска өөрөнгөн темаларыңга катаптаашкын. Бөлүктөргө ажылдаар, айтырыгларга харыылаар	Кичээл-викторина	